

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
lesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

XIV. Cæremonias quæ Missam præcedunt, esse antiquas, & pias.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

QUARTO dicit, apud Catholicos ita necessariam esse
rituum caeremoniarum obseruantiam, vt pronuncient mortale
peccare, qui aliquid in illis neglexerint. At hoc etiam men-
daciū est: non enim apud nos quælibet negligentia pec-
tum est mortale, sed contemptus, aut notabilis negligentia
rebus grauibus.

QUINTO dicit, Pontificios vix credere rectè cele-
brari Cœnam Domini, si non adhibeatur totus ille caeremoniarum
apparatus. At si per illud, rectè, intelligat rectitudinem essen-
tialē, vt videtur intelligere, mendaciū est apertissimū
constanter enim Catholici docent, totam essentiam huius
sacrificij à Christo institutam, & proinde sine his caeremoniis
quas postea Ecclesia addidit, nemo dubitat sacrificium ce-
lebratum esse verum, & ratum. Si autem Kemnitius per illud
rectè, intelligat rectitudinem accidentariam, nihil dicitur
quis dubitet non rectè fieri id, in quo faciendo aliqua om-
tuntur, quæ omittenda non erant?

SEXTO dicit, caeremoniis illis, & ritibus per se absolu-
tribui à Catholicis peculiaria merita. At hoc impudens
mum est mendaciū: Catholici enim sine fide, & charitate
nulla merita agnoscunt, neque vllus nisi planè insipientis
ret, attollere manus, vel curuare genua, & alia id genus
per se, & absolutè meritoria.

CAPVT XIV.

*Ceremonias, quæ Missam præcedunt, esse
quas, & pias.*

Nunc vt facilius Missæ caeremonias defendamus
ad quædam capita omnes reuocabimus. Quædam
enim sumuntur à persona, quædam à loco, à
tempore, & hæc in rebus consistunt, & præce-
runtur ad sacrificium. Aliæ consistunt in actione, & adhibe-
tur inter sacrificandum, partim erga Deum, partim erga
pulum, partim erga ipsum sacrificium. Ex parte personæ
quiruntur vestes sacræ, ex parte loci requiruntur templa, ara,
ria, vasa sacræ, vt calix, discus, corporalia, item lumina. Ex
parte temporis requiritur, vt fiat præcipuè Dominicis diebus
vt ante meridiem, vt ante omnem cibum. De his igitur singu-
lis breuissimè dicamus.

De vestibus sacris.

AC PRIMVM de vestibus sacris, habemus exemplum Testamenti veteris, in quo sacerdos sacrificium oblaturus, certis vestibus à Deo præscriptis induebatur: fuisse autem eas vestes, typos, ac figuras vestium sacrarum, quibus nunc induuntur sacerdotes Christiani, ostendunt auctores quos iam citabo, qui singillatim demonstrant, quæ ex nostris vestibus cui ex Iudaicis respondeant.

Habemus DEINDE vsu Ecclesiæ antiquissimum: nam omnia indumenta, quibus nunc utimur in Missa, enumerat, & significationes eorum explicat, multi antiqui scriptores, vt Innocentius III. lib. 1. de mysteriis Missæ. Rupertus lib. 1. de diuinis officiis. Bonauentura in lib. de explicatione Missæ. VValfridus Strabo in lib. de rebus Ecclesiasticis, cap. 24. Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, parte 4. Amalarius lib. 2. de officiis Ecclesiasticis. Rabanus lib. 1. de Institutione Clericorum, & Alcuinus in libro de officiis Ecclesiasticis, cap. de vestibus sacris. Floruerunt autem hi auctores, alij ante annos CCC. vt Innocentius, & Bonauentura: alij ante annos CD. vt Rupertus, & Hugo: alij ante annos DCC. vt VValfridus, & Rabanus; deniq; Amalarius, & Alcuinus ante annos DCCC.

Præter hos auctores, qui omnia indumenta ordine enumerant, nec dicunt suo tempore incepisse, sed quod à maioribus acceperant, tradunt; non desunt alij antiquiores, qui breuiter aliquid attingant de eiusmodi vestibus. Nam Iulianus POMERIVS, qui ante annos CM. floruit, in vita sancti Hildefonsi, quæ exstat apud Surium tomo 1. scribit ab ipsa sanctissima Virgine de cælo allatam vestem sacerdotalem, ac S. Hildefonso donatam, qua vteretur in Missa.

GREGORIVS Papa ante annos circiter M. misit in Britanniam ad nouam illam Ecclesiam præter sacra vasa, & reliquias Sanctorum, ac altarium ornamenta, etiam vestimenta sacerdotalia, & clericalia, vt scribit Ioannes Diaconus lib. 2. vita B. Gregorij, cap. 37. & Beda lib. 1. hist. cap. 29.

HIERONYMVS lib. 1. contra Pelagianos, vltra medium, scribit; Episcopos & Presbyteros, & omnem clerum in sacrificij administratione candidis vestibus vti. Quod idem habet Chrysostomus homil. 83. in Matth. qui etiam initio Liturgiæ describit orationes, quæ dicuntur, dum sacerdos induit sacras

Dddd 5 vestes

vestes. Idem etiam Hieronymus in epist. ad Heliodorum obitu Nepotiani, scribit sibi à Nepotiano Presbytero morte, relictam fuisse tunicam, qua utebatur in ministerio Christi: floruit autem uterque ante annos M. C.

Concilium CARTHAGINENSE IV. tempore Augustini celebratum, prohibet can. 41. ne Diaconi utantur Albas in sacro ministerio.

Auctor quæstionum veteris, ac noui Testamenti, quæ continentur tomo 4. operum Augustini, q. 46. scribit Diaconos solere Dalmaticis: vixit autem hic auctor ante Augustinum, ut patet ex quæst. 44.

SYLVESTER ante annos M. C. C. ut in eius vita referimus, constituit ut Diaconi in Ecclesia Dalmaticis uterentur, & palla linostina læuam cooperirent.

Deniq; huc referri potest, quod scribit Polycrates ante annos M. C. D. apud Eusebium lib. 5. hist. cap. 24. ipsam etiam S. Ioannem sacerdotale petalon gestasse.

Accedit etiam manifesta ratio. Nam ut Reges, ac Imperatores stratus in publicis actionibus non vulgari utuntur vestibus, sed alio augustiore, & certis insignibus, quo & reuerentia concilietur, & simul imperium ipsorum, & potestas reueretur: sic etiam omnino conueniebat, ut in hac publica Ecclesiæ actione, sacerdos sacro, ac peculiari habitu uteretur, tum ad reuerentiam mysterij, tum ad ipsam Christi personam representandam idoneo.

De templis & aris.

IAM verò de templis & aris, multa disputauimus in libro de Ecclesia triumphante, cap. 1. & sequentibus: & plena scripta veterum, tum Patrum, tum Conciliorum, ubi fit mentio templi, & altaris; & nos libro superiore cap. 14. non pauca testimonia adduximus. Et quia aduersarij non tam reuerentia templis, & altaria, quam mysticas consecrationes cum templi, tum altaris; vide antiquissima testimonia eiusmodi consecrationis in Concilio V. Carthagenensi, can. 6. & Agathinensi, can. 14. & in scriptis Patrum, Eusebij lib. 4. de vita Constantini; Athanasij in Apologia ad Constantium; Basilij in Platonicis, lib. 114. Gregorij Nysseni in lib. de Baptismo; Ambrosij lib. 1. ad stol. 5. ad Felicem; Gaudentij in tract. de dedicatione; Augustini sermon. 251. & sequentibus de tempore; Gelasij in epist.

& Felicis IV. in epistol. decretali de Ecclesiarum, & altarium consecratione, qui Pontifex atavus sancti Gregorij fuit, & non modò Ecclesias, & altaria consecrari debere confirmat, sed etiam, quod est huius loci proprium, testatur antiquis Canonibus prohibitum, ne sacra Missarum solennia alibi quàm in locis Deo sacratis, magna necessitate excepta, vllus celebrare præsumat.

De vasis sacris.

DE sacris autem vasis multa exstant antiquissima testimonia. DAMASVS in vita S. Urbani Papæ & Martyris, meminit argenteorum vasorum, quæ iam tum erant in Ecclesia ad vsum Sacramentorum. Sedit autem Urbanus circa annum Domini CC. XXX. PRVDENTIVS in hymno de S. Laurentio, meminit aureorum vasorum, quæ erant tempore sancti Laurentij, id est, circa annum Domini CC. LX. *Libens v̄ auro Antistes.* Tempore autem Sylvestri circa annum Domini CCC. plurimos fuisse aureos, & argenteos calices, patinas, candelabra, thuribula, testis est idem Damasus. ATHANASIVS in 2. Apologia contra Arianos, multa scribit de mystico poculo, quod ab eo confractum calumniabantur Ariani: ex quo loco constat calices Eucharistiæ sacros fuisse, & non nisi ab initiatis tangi, nec sine sacrilegio pollui potuisse. Gregorius NAZIANZENSIS in oratione de seipso contra Arianos, scribit ab Arianis direpta sacra vasa, laicis ad tangendum prohibita: & idè comparat eos Nabuzardano, & Balthasari, quorum alter sacra vasa templi Hierosolymitani abstulit, alter prophanavit. ORTATVS Mileuitanus lib. 6. contra Parmenianum, queritur de Donatistis, quòd sacra, & preciosa vasa Ecclesiæ, in quibus Christi sanguis continetur, diriperint, conflauerint, & vendiderint: similiter pallas, & velamina. AMBROSIVS lib. 2. de officiis, cap. 28. multa scribit de sacris Ecclesiæ vasis, atque ea aurea, & consecrata fuisse demonstrat. AVGVSTINVS in Psalm. 113. *Et nos, inquit, pleraque instrumenta, & vasa ex auro, & argento habemus in vsum celebrandorum Sacramentorum, quæ ipso ministerio consecrata, sancta dicuntur.* Denique CHRYSOSTOMVS homil. 4. in Matth. & fusiùs in libro de S. Babyla cõtra Gentiles, scribit Iulianum Iuliani Imperatoris auunculum, & alium quendã, qui Quæstoris officioungebatur, sacra Ecclesiæ vasa diri-

*

diripuisse, ac prophanasse, sed continuo ulticem manu
mini sensisse, ita ut Iulianus verbis corrosus interiret.
Quæstor autem subito medius crepuit. Similia exempla
fert Gregorius TIRONENSIS de gloria Martyrum, cap. 8.
quæ satis ostendunt, cæremoniam istam sacrorum valde
antiquissimam, & Deo gratam esse.

Sed Calvinus in præfatione Institutionis obiicit duos
Patrum. VNVS est AMBROSII lib. 2. de officiis, cap. 21. ubi
sic legimus: *Aurum Sacramenta non quarunt, neque auro placent,
quæ auro non emuntur.* ALTER est ACACII, quem refert
Socrates lib. 7. hist. cap. 21. sic aliquando loquitur, cum ac-
cusaretur, quod sacra vasa propter pauperes vendidisset: *Deus
noster, neque discis, neque calicibus eget, quia non comedit, ne-
que bibit.*

RESPONDEO; Vterque locus nobis fauet; nam in utroque
loco legimus Ecclesiam abundasse vasibus preciosis, & sacris; & illa
debuisset diligenter conseruari, nisi vrgeret summa pauperum
necessitas. In tali autem necessitate volunt sancti illi Pa-
træ licere sacra vasa conflare, & vendere, & rationem reddere,
quia vasa illa preciosa non sunt absolutè necessaria ad Sa-
cramenta ministranda. Et hoc est, quod ait Ambrosius: *Aurum
Sacramenta non quarunt*, id est, non necessariò exiguntur,
quod subdit: *Nec auro placent*, non significat, in auro delin-
cent, vel, nullo modo placent magis in auro, quàm in vasa
sed, non idè principaliter placent, quia ministrantur in
oro. Nam si displicerent in auro, vel nõ magis placerent, quàm
in alia materia; Ambrosius ea non seruasset vsq; ad illam ne-
cessitatem, sed nunquam eis vsus fuisset.

Verba Acacii eundem sensum habent: significant enim va-
sa aurea nullam Deo adferre vtilitatem, sed esse in Ecclesia
ad honorem Dei, & vtilitatem nostram; & idè quando se-
fert occasio, quo possint nobis vtiliora esse si vendantur, ven-
di debent, quia id etiam Deo gratius erit, qui misericordiam
potius vult, quàm sacrificium. Vide quæ diximus in 3. libro
Ecclesia triumphante, cap. 6.

De cereis.

DE cereis autem quibus in Missa vtimur, ac præsertim dum
legimus Euangelium, nõ desunt antiqua testimonia. ATHANA-
NASIUS in epistola ad omnes Orthodoxos non procul ab
initio

initio, scribit inter alia sacrilegia Arianorum unum fuisse, quod cereos Ecclesiae idolis adolerent. **HIERONYMVS** in libro contra Vigilantium, scribit in Ecclesia Catholica sole rutilante accendi cereos, dum legitur Euangelium, ad signum laetitiae demonstrandum. **CHRYSOSTOMVS** in Liturgia scribit, sacerdotem procedere ad altare, ministro praecedente cum lumine. **ORDO** etiam Romanus meminit cereorum, quae & ad Euangelium, & ad oblationem corporis Domini accenduntur. Concilium **IV. CARTHAGINENSE**, can. 6. docet, Acolutho in sua ordinatione tradi ab Archidiacono cereum, ut sciat ad suum ministerium pertinere lumina accendere in Ecclesia. Quo autem tempore lumina ab Acoluthis accendenda essent, explicat **ISIDORVS** lib. 7. Etymolog. cap. 12. ubi scribit, cum Euangelium legitur, & cum Christi corpus offertur, debere Acoluthos accendere cereum in Ecclesia. Denique **MICROLOGVS** cap. 11. asserit, Missam nunquam sine lumine celebrari, etiamsi in meridie celebretur.

De die celebrandi.

PORRO quod attinet ad tempus sacrificij celebrandi, Catholici sentiunt die Dominico praecipue id faciendum; neque haeretici repugnant. Habemus **IN PRIMUM** testimoniū Scripturae, Act. 20. *Vna Sabbati cum conuenissemus ad frangendum panem.* Nam per unam Sabbati, dies Dominica intelligitur, ut Chrysostomus, & Beda exponunt: & perspicuum est ex aliis similibus locis. Quod enim scribitur 1. Corinth. 16. *Per unam Sabbati unusquisque apud se reponat, &c.* omnes interpretes Graeci, & Latini exponunt de die Dominica, in qua Christiani conuenire solebant in Ecclesiam. Marci ult. dicitur Christus una Sabbati resurrexisse: quo loco per unam Sabbati intelligi diem Dominicam, nemo unquam negauit. Dicitur autem dies Dominica una Sabbati, quia est prima dies hebdomadae: phrasi enim Hebraica unum accipitur pro primo, & Sabbathum pro hebdomada.

DEINDE **IUSTINVS** Martyr in 2. Apologia extrema, aperte scribit, die solis, id est, die Dominica Christianos solitos fuisse ad sacrificium Eucharistiae conuenire. **AVGVSTINVS** in epist. 118. scribit in quibusdam locis, sacrificium omni die offerri solere, alibi solum die Dominica, & Sabbato; alibi die solum Dominico. Ex quo intelligimus nullos unquam dubitasse,

bitasse, quin dies Dominica aptissima esset ad hoc sacrificium celebrandum.

De hora celebrandi, & de ieiunio necessario ad sacrificium celebrandum.

De hora diei conuenit apud Catholicos, sacrificium celebrandum esse horis antemeridianis, & ante omnem cibum quidem veteres sacra faciebant ab hora 3. usque ad 9. quibus tempore ad horam nonam protrahebatur ieiunium: aliquando tiam sub vesperam celebrabant, ut feria V. in Cena Domini & in Sabbato sancto; aliquando media nocte, ut in Natali Domini. Vide VValfridum, cap. 23. Nunc, excepta Missa, que huc media nocte canitur in Natali Domini, ordinari ab hora prima siue ab aurora, usque ad sextam, id est, ad meridiem, celebrantur, & ieiunia de more protrahuntur.

Lutherani, & Calvinistæ ista planè contemnunt: scribit enim Lutherus in libro contra Regem Angliæ, edito anno M. D. XXII. esse articulum Papæ, tantum mane, & ante cibum esse communicandum, & addit: *Nos autem non merè fatuos, & stolidos appellamus, & Communionem tantum habemus, siue per diem, siue per noctem, siue mane, siue vesperi. Apud nos non peccat, qui modeste ederit, & ante Communionem.* Et in libro de formula Missæ, non permittit ieiunium ante Communionem, & solummodo ieiunium requirit, ut sobriè accedatur, id est, ut ipse exponit, ne per crapula ructuet, aut distento ventre pigrescat. Similia habet in libro de abroganda Missa priuata: ubi tamen falso Catholicis affingit, quod doceant eum indignum esse Communionem, qui guttulam vnam aquæ imprudens sorbuerit. Neque enim tam rigidè Catholicæ ieiunium hoc exponunt: immo in casu necessitatis permittunt etiam post cibum Communionem sumere, ut quando ægrotus aliquis de vita periclitatur, & nondum viaticum accepit, & periculum est in mora, potest enim quacunque hora dari solet Communionem: & extrahitur casum, qui inter abluendum aliquas aquæ guttas trahit ad stomachum, non censetur soluisse ieiunium, nec prohibetur à sacro faciendo, vel Communionem sumenda, de qua de S. Thomam 3. parte, q. 80. art. 8.

Quòd autem nostra consuetudo sine dubio antiquissima, & Apostolica sit, & necessariò seruanda, excepto casu necessitate

tatis: facile demonstrari potest. TERTYLLIANVS in 2. libro ad uxorem: *Non sciet, inquit, maritus quid ante omnem cibum sumas, &c.* & loquitur omnium consensu de Eucharistia. CYPRIANVS lib. 2. epist. 3. propè extrema, obiicit sibi argumentum, quod postea fecit Lutherus, nimirum ab exemplo Christi, qui post cœnam sacrificium obtulit, & respondet, Christum eerta de causâ obtulisse ad vesperam, & post cœnam, quia sic prædictum fuerat à Prophetis; nos tamen mane offerre debere, quia resurrectionem Domini celebramus: & ibidem tanquam rem valde absurdam infert: *Nunquid ergo post cœnam Dominicam celebrare debemus?* Ioannes CHRYSOSTOMVS homil. 27. in priorem ad Corinthios non procul à fine: *Tu, inquit, priusquam accipias, ieiunas, & aliquo modo dignus communicatione videaris.* Idè Chrysostronus in epist. 3. ad Cyriacum Episcopum scribit, se accusatum, quod non ieiunis Communionem præbuerit, ac iurat id se non fecisse: *Sed id feci, inquit, abiiciat me Christus à regno suo.*

AVGVSTINVS in epist. 118. cap. 6. proponit idem argumentum, quod suprâ à Cypriano solutum diximus: *Et liquet, inquit, apparet, quando primum acceperunt discipuli corpus, & sanguinem Christi, non eos accepisse ieiunos; nunquid tamen propterea calumniandum est & universâ Ecclesie, quod à ieiunis semper accipitur?* Ex hoc enim placuit Spiritui sancto ut in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quàm ceteri cibi: nam ideò per & versus orbem mos iste servatur. Neq; enim quia Dominus post cibos dedit, propterea pransi, aut cœnati fratres ad illud Sacramentum accipiendum convenire debent; aut sicut faciebant, quos Apostolus arguit, & emendat, mensis suis ista miscere. Namq; Saluator quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinè, & ultimum hoc voluit insingere cordibus, & memoria discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat, & ideò nõ præcepit quo derinceps ordine sumeretur, & Apostolis, per quos Ecclesie dispositurus erat, servaret hunc locum. Ex hoc testimonio habemus multa. PRIMÒ, Dominum nihil de hac re præcepisse. SECUNDO, Apostolos Spiritu sancto inspiratos insituisse, ut à ieiunis Eucharistia sumeretur. TERTIO, id servari in toto orbe terrarum ab omni Christi Ecclesia. QUARTO, rationem huius rei fuisse ob honorem tanti Sacramenti: quam eandem rationem attingunt etiam posteriores aucto-

aucto-

auctores, vt Isidorus lib. 1. de officiis diuinis, cap. 18. & Amalricus lib. 3. de officiis Ecclesiasticis, cap. 34. & VValfridus Strabo, libro de rebus Ecclesiasticis, cap. 19.

Sed Lutherus, vt erat omnium hominum impudētissimum tanti Doctoris testimonium irridet in libro de abroganda Missa, parte 2. his verbis: *Indignum est inquit, vt in os Christiani aliud intret, priusquam corpus Domini intrauerit. Quæ festiuaratio forte nec nebulam, nec aërem prius intrauerit in os Christiani, quàm corpus Domini intrauerit, vt sacerdotis respiratione, & Vita interdicator, & sique post Missam, et Communionem.* Hæc ille.

Horrenda sanè, & planè Diabolica audacia, toti Ecclesie insultare non solida aliqua ratione, sed deprauato locogustini. Non enim Augustinus ait, indignū esse, vt aliud prius intret in os Christiani, quàm corpus Christi: sed vt alius prius intret, quàm sacratissimus cibus carnis Domini. Nihil igitur prohibemur aërem inspirare, vt nugatur Lutherus, & cibum aliquem sumere.

Præter hæc Patrum testimonia, habemus etiam Conciliorum antiquorum in variis mundi partibus celebratorum. Concilium III. CARTHAGINENSE in Africa celebratum ante annos M. C. can. 29. ita decreuit: *Vt Sacramenta altaris non nisi à ieiunis hominibus celebrentur.* Idem titur can. 48. & rursus in Concilio Africano can. 8. Concilium Matisconense II. in Gallia celebratum ante annos M. can. 17. renouat canonem Concilij Carthaginensis, & addit poenam depositionis à propria dignitate. Ibidem etiam statuit, vt quia corporis Domini dentur pueris manducanda, iubeat eis ieiunio: quem vsu fuisse olim in Græcia testatur Eusebius lib. 4. historiæ, cap. 35. Concilium Bracarense I. celebratum in Lusitania ante annos CM. can. 16. statuit, vt etiam in Italia V. in cœna Domini, Missæ à ieiunis celebrentur. Concilium Toletanum VII. celebratum in Hispania ante annos item CM. can. 2. poenam excommunicationis statuit in eos qui post sumptum cibum quamlibet exiguum, Missam facere audent. Concilium Constâtiense in Germania celebratum annis centum ante Lutheri hæresim exortam sess. 13. damnauit errorem, siue abusum quorundam, qui Sacramentum altaris post cibum sumptum celebrare audebant.

Huc demùm accedat horribilis vindicta, quam Deus cre-

cuit in presbyterum quendam, qui in die Natalis Dñi Missas celebrare præsumpsit non ieiunus: de qua re vide Gregorium Turonicum, cap. 86. libri de gloria Martyrum.

Sed argumenta Lutheri videamus. PRIMO obiicit exemplum Christi, qui post cœnam Sacramentum instituit, & ministravit. SED hoc est iam solutum à Cypriano, & Augustino, quibus addere possumus, Christum non post quamlibet cœnam, sed post cœnam agni Paschalis Eucharistiam instituisse, & ministrasse, vt indicaret vnâ cœnam alterius vmbra, & figuram fuisse; nobis autem iam non licet cœnam illam Iudaicam præmittere, cùm sit abrogata, quemadmodum etiam CHRISTVS post Circumcisionem acceptam suscepit Baptismum, nec tamen Christiani iam debent Circumcisionem accipere antequam baptizentur.

SECUNDO obiicit testimoniũ Apostoli I. Cor. II. *Si quis esurit, domi manducet.* vbi videtur Apostolus pmittere, vt qui ieiunium ferre non valent, aut non volunt, post cibum domi sumptum ad Ecclesiam communicaturi accedant.

RESPONDEO, duobus modis hic locus exponi solet. PRIMO, vt sensus sit; Si quis non potest tam diu ieiunus in Ecclesia permanere, prius domi suæ cibum sumat, & sic ad Ecclesiam veniat: ita exponit Anselmus, qui tamen addit, eum qui cibo sumpto ad Ecclesiam venit, non debere Eucharistiam fumere. SECUNDO, vt sensus sit; Si quis in Ecclesia constitutus, famem tolerare non potest, egrediatur, & domum redeat, atque ibi manducet, non in Ecclesia. Quæ tamen non dicuntur ab Apostolo, vt ita fiat, sed vt confundantur eiusmodi homines, gulæ addicti, tanquã qui indigni sacra Communionem, ab Ecclesia expellantur, & ad suas domos amandentur: ita exponunt Chrysostronus, & Theophylactus, & alij, quæ expositio videtur omninò verior, sed neutra pro Luthero facit.

TERTIO obiicit, moderato cibo sumpto, hominem esse aptiorem ad Communionem, quàm ieiunum, quia post cibum sumptum caput solet esse purgatius, os mundius, habitus incorruptior, &c. RESPONDEO; Magis nos mouere debet Apostolica traditio, & totius Ecclesiæ consuetudo, quàm ista Lutheri Philosophia. Falsum præterea Lutherus assumit; nam etiamsi ad opera corporis cibus proficit, non tamen ad opera spiritus. Ac præcipue ad orationem multum conferre

Eccc icuu-

ieiunium, ex Scriptura diuina perspicuum est, quæ vbiq;
coniungit orationem cum ieiunio. Tobia 12. *Bona est
cum ieiunio.* Iudith 4. *Ieiunio, & orationibus.* Luca 2. *In
ieiunio, & orationibus seruicns Deo.* Matthæi 17. *Hoc genua
eiicitur, nisi in oratione, & ieiunio.*

ULTIMO obiicit, Christum id liberum reliquisse, potius
liberum esse debere. RESPONDEO; Multa Christus potius
præcepit, quæ tamen libera esse noluit, siquidem ea per Apo-
stolos, aut eorum successores præcepit, & de illis dixit Luca 10.
Qui vos audit, me audit.

CAPVT XV.

*De ceremoniis, quæ sunt in Missa, & in actione
consistunt.*

NUNC de ceremoniis illis breuiter est dicendum,
quæ in ipsa Missæ celebratione adhibentur,
ad quinq; capita reuocari possunt. ALIÆ ad Deum
referuntur, vt eleuatio manuum, eleuatio
oculorum, adoratio per inclinationem corporis
aut per genuum curuationem. ALIÆ ad sacrificium
uatio, ostensio, fractio, commixtio. ALIÆ ad sacerdotem
celebrantem, vt unctio pectoris, & lotio manuum. ALIÆ ad
populum, vt salutatio, & dimissio. ALIÆ ad ea, quæ aguntur
in Missa, vt cantus, & instrumeta Musica. Præter has
dam ALIÆ sunt communes multis rebus, vt signum
asperio aquæ, thurificatio, osculum.

PRIMA igitur ceremonia erga Deum, id est, eleuatio
manuum, exemplū habet in diuinis literis. Nam Exod. 17. Moyses
eleuatis manibus orans impetrauit. Item 3. Regum. 18. Elia
Iomon oraturus expandit manus in cælum. David Psal. 134.
Eleuatio manuum mearum sacrificium & seruitio. Postolus 1. Timoth. 2. *Volo viros orare in omni loco leuatis
puras manus.* Denique naturalis hæc ceremonia esse videtur
tur, cum etiam apud Ethnicos passim legantur, qui oculum
ad cælum manus extendisse.

SECUNDA, quæ est eleuatio oculorum, Christo facta
fuit: nam in plurimis locis oculos ad cælum leuasse dicitur
vt patet Matth. 14. Marci 6. & 7. Luca 9. Ioan. 6. n. & 17.
quamuis in actione Cœnæ non legatur expressè in Euang.